

UCHWAŁA

Dnia 13 stycznia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Antoni Górski (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak (sprawozdawca)

SSN Karol Weitz

Protokolant Bożena Kowalska

w sprawie z wniosku F. S.A. z siedzibą w W., B. z siedzibą w G., (...) Bank S.A. z siedzibą w W., I. z siedzibą w W., Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej im. (...) z siedzibą w O., Bank (...) S.A. z siedzibą w W., "E.sp. z o.o. z siedzibą w M., G. C., K. S.A. z siedzibą w Z., K. D., "M." S.A. z siedzibą w B.
przeciwko dłużnikowi J. C.

w przedmiocie zarzutów wierzyciela F. S.A. w W. co do planu podziału,
po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym
w dniu 13 stycznia 2017 r.,
zagadnienia prawnego przedstawionego
przez Sąd Okręgowy w L.
postanowieniem z dnia 28 lipca 2016 r., sygn. akt II Cz (...),

"Czy przy sporządzaniu planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji świadczeń emerytalno-rentowych komornik winien uwzględnić koszty postępowania egzekucyjnego poniesione przez wierzycieli w wysokości przewidywanej, czy też niezbędne jest wcześniejsze prawomocne ustalenie tych kosztów w drodze postanowień?"

podjął uchwałę:

Komornik sądowy, sporządzając plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji ze świadczeń emerytalno - rentowych, uwzględnia poniesione przez wierzyciela koszty celowej egzekucji. Ostateczną wysokość należnych wierzycielowi od dłużnika kosztów egzekucyjnych komornik ustala postanowieniem wydanym na podstawie art. 770 zd. 3 k.p.c., po zakończeniu postępowania egzekucyjnego.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 18 czerwca 2014 r. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w L. sporządził plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji skierowanej do świadczenia emerytalnego dłużnika J. C. i uwzględniał należności uczestniczących w postępowaniu wierzycieli jako podlegających zaspokojeniu w kategorii dziewiątej.

W zarzutach wierzyciel F. S.A. w W. zakwestionował pominięcie w kategorii pierwszej zaspokojenia wierzytelności obejmującej koszty zastępstwa adwokackiego, a przez to naruszenie zasad pierwszeństwa wynikających z art. 1025 k.p.c., przez proporcjonalne zaspokojenie należności w obrębie kategorii niższej, pomimo niezaspokojenia wierzytelności w obrębie kategorii wyższej, obejmującej koszty egzekucyjne skarżącego.

Sąd Rejonowy w L. z siedzibą postanowieniem z dnia 20 marca 2015 r. oddalił zarzuty. W uzasadnieniu wskazał, że jak wynika z uchwały Sądu Najwyższego z dnia 4 sierpnia 2006 r. wydanej w sprawie III CZP 48/06, ustalone koszty egzekucji poniesione przez wierzyciela, zaspakajane są w podziale sumy uzyskanej z egzekucji w kategorii pierwszej (art. 1025 § 1 pkt 1 k.p.c.). Jednak w niniejszej sprawie organ egzekucyjny nie wydał orzeczenia w przedmiocie przyznania wynagrodzenia za zastępstwo procesowe. W ocenie Sądu Rejonowego, co do zasady postanowienie ustalające koszty postępowania egzekucyjnego powinno być wydane w końcowej fazie tego postępowania i objąć całość tych kosztów, bowiem dopiero wówczas znana jest ich wysokość, jak też możliwa jest ocena ich niezbędności do celowego prowadzenia egzekucji, a także czy koszty zastępstwa prawnego w postępowaniu egzekucyjnym powinny być uwzględnione w stawce minimalnej, czy też wyższej.

Rozpoznając zażalenie wierzyciela F. S.A. w W., Sąd Okręgowy w L. powziął wątpliwości, które wyraził w przedstawionym do rozstrzygnięcia pytaniu prawnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W skład pojęcia kosztów postępowania egzekucyjnego wchodzi koszty należne organowi egzekucyjnemu od podmiotu zobowiązanego do ich poniesienia

(np. opłata egzekucyjna, o której mowa w art. 49 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji, j. t. Dz. U. 2016, poz. 1138, ze zm., dalej u.k.s.e.) oraz koszty należne wierzycielowi od dłużnika (np. wydatki, o których mowa w art. 39 ust. 1 i 2 w zw. z art. 40 ust. 1 u.k.s.e., czy koszty zastępstwa prawnego). Ze względu na wątpliwości prawne wyrażone w przedstawionym przez Sąd Okręgowy pytaniu prawnym, dalsze rozważania odnoszą się do kosztów egzekucyjnych w relacjach pomiędzy wierzycielem i dłużnikiem.

Zgodnie z art. art. 770 k.p.c. dłużnik zwraca wierzycielowi koszty niezbędne do celowego przeprowadzenia egzekucji. Koszty ściąga się wraz z egzekwowanym roszczeniem. Koszty egzekucji ustala komornik, jeżeli przeprowadzenie egzekucji należy do niego.

Zasada wyrażona w zdaniu pierwszym tego przepisu powinna być odnoszona do zdania drugiego i trzeciego, a w związku z tym w stanie faktycznym, w którym powstało przedstawione przez Sąd Okręgowy do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne, powyższy przepis implikuje dwie normy prawne. Mianowicie, po pierwsze dłużnik powinien zwrócić wierzycielowi koszty niezbędne do celowego przeprowadzenia egzekucji, które organ egzekucyjny ściąga wraz z egzekwowanym roszczeniem. Po drugie, ostateczna wysokość kosztów egzekucyjnych w stosunku pomiędzy wierzycielem i dłużnikiem zostanie ustalona i rozliczona przez organ egzekucyjny, po zakończeniu egzekucji.

Oznacza to, iż organ egzekucyjny egzekwując roszczenie objęte tytułem wykonawczym ściąga od dłużnika poniesione przez wierzyciela ze względu na dany etap postępowania związane z tym koszty, przy czym muszą to być koszty niezbędne do celowego przeprowadzenia egzekucji. Stosownie do art. 1025 § 1 pkt 1 k.p.c., koszty egzekucyjne podlegają zaspokojeniu w kategorii pierwszej (zob. też uchwała Sądu Najwyższego z dnia 4 sierpnia 2006 r. III CZP 48/06, OSNC 2007, nr 5, poz. 70). Jakkolwiek art. 770 k.p.c. normuje samodzielnie zasady zwrotu kosztów postępowania egzekucyjnego, to jednak w zakresie w nim nieuregulowanym mają odpowiednie zastosowanie przepisy o kosztach procesu (art. 13 § 2 k.p.c.), w tym art. 109 § 1 zd. 2 k.p.c., zgodnie z którym o kosztach należnych stronie działającej bez adwokata, radcy prawnego, organ egzekucyjny rozstrzyga z urzędu.

W uzasadnieniu do uchwały z dnia 13 lipca 2011 r., III CZP 37/11 (OSNC 2012, nr 3, poz. 32), Sąd Najwyższy wskazał, że koszty egzekucji określone przez komornika w zawiadomieniu o wszczęciu egzekucji podlegają ściągnięciu wraz z egzekwowanym roszczeniem. Ściągnięcie jest czynnością faktyczną, nie wymagającą wydania odrębnego postanowienia przez komornika, której zakres wyznaczony jest w przepisach oznaczających wysokość opłat egzekucyjnych, zaliczek czy opłat za czynności profesjonalnych pełnomocników.

Dlatego, gdy organ egzekucyjny sporządza na podstawie art. 1023 § 2 k.p.c. plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji ze świadczeń emerytalno - rentowych (do egzekucji których stosuje się odpowiednio reguły dotyczące egzekucji z wynagrodzenia za pracę - art. 880 i n. k.p.c.), powinien w orzeczeniu tym, zgodnie z art. 1024 § 1 pkt 1-3 k.p.c. wskazać m.in. sumę ulegającą podziałowi, wierzytelności i prawa osób uczestniczących w podziale oraz sumę, jaka przypada każdemu z uczestników podziału. Niewątpliwie w skład tych wierzytelności wchodzi koszty postępowania egzekucyjnego, poniesione przez wierzycieli ze względu na ten etap egzekucji. Nie chodzi więc o koszty hipotetyczne, lecz o koszty, które zostały już poniesione, bowiem jak wspomniano wyżej, ostateczną wysokość kosztów egzekucyjnych, w tym dotychczas nieściągniętych wraz z egzekwowanym roszczeniem stosownie do art. 770 zd. 2 k.p.c., ustali i rozliczy organ egzekucyjny po zakończeniu postępowania egzekucyjnego.

Plan podziału jest orzeczeniem, w ramach którego organ egzekucyjny ma możliwość oceny, czy i w jakim zakresie poniesione przez wierzyciela koszty postępowania egzekucyjnego były niezbędne do celowego przeprowadzenia egzekucji. Brak podstaw do stosownie w relacjach pomiędzy wierzycielem i dłużnikiem w drodze analogii reguły wyrażonej w art. 49 ust. 1 i 1a u.k.s.e., dotyczącej kosztów egzekucyjnych należnych komornikowi od dłużnika, proporcjonalnie do wyegzekwowanego świadczenia. Jak wspomniano wyżej, art. 770 k.p.c. reguluje samodzielnie zagadnienie zwrotu kosztów w postępowaniu egzekucyjnym pomiędzy wierzycielem i dłużnikiem, a jedynie w zakresie w nim nieunormowanym mogą mieć odpowiednio zastosowanie przepisy obowiązujące przy zwrocie kosztów procesu. Z reguły nie ma zastosowania przepis art. 100 k.p.c., tj. stosunkowe rozdzielenie kosztów postępowania egzekucyjnego w proporcji,

w jakiej zostały one wyegzekwowane, bowiem wierzyciel nie może ponosić ujemnych konsekwencji wynikających z sytuacji majątkowej dłużnika, która pozwala jedynie na częściowe zaspokojenie egzekwowanej wierzytelności. Nie dotyczy to przypadku, gdy dłużnik wykaże, iż dobrowolnie spełnił w całości lub w części egzekwowane przez wierzyciela świadczenia jeszcze przed wszczęciem egzekucji. Wówczas, jeśli dłużnik dobrowolnie spełnił świadczenie w całości, to nie może być mowy o celowej egzekucji w rozumieniu art. 770 zd. 1 k.p.c., zaś jeśli nastąpiło dobrowolne spełnienie egzekwowanego świadczenia w części, możliwe jest odpowiednie zastosowanie art. 100 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., a w konsekwencji proporcjonalne rozdzielenie kosztów egzekucyjnych (por. też uzasadnienie uchwały składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 1986 r., III CZP 40/86, OSNCP 1987, nr 5-6, poz. 71; uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 września 1987 r., III CRN 233/87, OSNCP 1989, nr 10, poz. 161; uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 2004 r., III CZP 16/04, OSNC 2005, nr 6, poz. 103; uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 1 czerwca 2007 r., III CZP 37/07, OSNC 2008, nr 7-8, poz. 74).

Co do zasady umieszczenie w planie podziału wierzytelności objętej tytułem wykonawczym oznacza, iż wszczęcie egzekucji i jej prowadzenie było celowe, co ma przełożenie na ocenę niezbędności poniesionych przez wierzyciela kosztów postępowania egzekucyjnego, w tym kosztów zastępstwa prawnego. Prawdopodobnie orzeczenia organu egzekucyjnego sporządzającego plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji ze świadczeń emerytalno - rentowych dłużnika, odnośnie do tego, czy i w jakiej wysokości poszczególni wierzyciele ponieśli koszty niezbędne do celowej egzekucji, w tym także, czy koszty zastępstwa prawnego ze względu na etap tej egzekucji i podjęte czynności powinny być określone według minimalnej stawki taryfowej, względnie wyższej, podlega kontroli sądu w razie wniesienia przez wierzycieli lub dłużnika zarzutów w tym przedmiocie (art. 1027 § 3 k.p.c.) oraz kontroli instancyjnej w przypadku wniesienia zażalenia na postanowienie sądu rozstrzygające zarzuty przeciwko planowi podziału sporządzonemu przez komornika (art. 1028 § 3 k.p.c.).

Rozstrzygnięcie w przedmiocie wszelkich kosztów egzekucyjnych, obejmujących także koszty czynności egzekucyjnych związanych z innymi sposobami egzekucji może zapaść dopiero po zakończeniu postępowania egzekucyjnego. Wówczas organ egzekucyjny wyda postanowienie, w którym kompleksowo ustali wysokość kosztów postępowania egzekucyjnego i podmiot zobowiązany do ich pokrycia, stosownie do reguły wyrażonej w art. 770 zd. 1 k.p.c., a także określi, w jakim zakresie zostały one poniesione przez wierzyciela, bądź wyegzekwowane od dłużnika oraz orzeknie o tym, w jakiej części dłużnik jest zobowiązany zwrócić wierzycielowi koszty celowej egzekucji, dotychczas nieściągnięte wraz z egzekwowanym roszczeniem (art. 770 zd. 3 k.p.c.; por. też uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2013 r., III CZP 1/13, OSNC 2013, nr 12, poz. 136).

Z tych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę na podstawie art. 390 § 1 k.p.c.

jw

r.g.